

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

1. Vtrum Christus sit, caput ecclesiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

corpore, quòd grātia vnionis est ipsa vnio, & in hac rēspōsione, quòd est supra omne genus, & in artic. 11. huiusmodi quæstionis, quòd est infinita, secundum quòd ipsa persona Verbi est infinita, & in art. 6. quæstio. sexta in corpore dictum est, quòd grātia vnionis est ipsa esse personale, quòd grātis diuinitus datur humanæ naturæ in persona Verbi, & in art. 12. quæstio. 3. ad tertium, dicitur quòd grātia vnionis est causata a tota Trinitate, quòd & hic replicatur in corpore articuli, dū principium appropriatū grātie vnionis, ponitur persona Filij. hæc siquidem dicta licet distinctione inter se videantur, facile tamen distincte perspicuentibus apparet, quòd grātia vnionis duo in se habet, scilicet esse Verbi personaliter terminans humanitatem Christi, & compositionem seu conjunctionem vtriusque, nec loquor de terminatione, conjunctione, aut vnione, quæ est relatio, sed de fundamento, quòd est esse Deum & hominem, quòd constat esse substantiā, & prædicta duo in se claudere, scilicet personam vnitam & ipsam conjunctionem: de huiusmodi enim vnione in litera dicitur, quòd est esse personale, quòd est infinita simpliciter, sicut ipsa persona diuina, quòd est supra omne genus, quoniam hoc fundamentum relationis vnionis nihil aliud est, quam vnium esse Deum & hominem in esse diuino personali. Vnū autem, cum nihil positiui addat super ens quòd vnium dicitur (vt dicitur in 4. Metaphys.) consequens est, quòd nihil in proposito addat super esse personale Verbi: ac per hoc vnio pro suo principali sumpta, scilicet pro ipsa re, in qua vniuntur & sunt vnium ens, vna persona, ambę natura,

RESPON. Dicendum, quod vnio humanæ naturæ ad diuinam personam (quam supra diximus esse ipsam gratiam vnionis) præcedit gratiā habitualement in Christo, non ordine temporis, sed naturæ & intellectus. Et hoc triplici ratione: primò quidem, secundum ordinem principiorum vtriusque. Principium enim vnionis est persona Filij, assumens humanam naturam, quæ secundum hoc dicitur esse in mundum, quòd humanam naturam assumpsit. Principium autem gratiæ habitualis, quæ cum charitate datur, est Spiritus sanctus, qui secundum hoc dicitur mitti, quòd per charitatem mentem inhabitat. Missio autem Filij secundum ordinem naturæ, prior est missione Spiritus sancti, sicut ordine naturæ Spiritus sanctus procedit a Filio, & a sapientia dilectio. Vnde & vnio personalis, secundum quam intelligitur missio Filij, est prior ordine naturæ habituali gratiæ, secundum quam intelligitur missio Spiritus sancti. Secundò, accipitur ratio huius ordinis ex habitudine gratiæ ad suam causam. Gratia enim causatur in homine ex præsentia diuinitatis, sicut lumen in aere ex præsentia solis. vnde dicitur Ezech. 43. Gloria Dei Israel ingrediebatur per viam Orientalem, & terra splendebat a maiestate eius. Præsentia autem Dei in Christo intelligitur secundum vnionem humanæ naturæ ad diuinam personam: vnde gratia habitualis Christi intelligitur, vt consequens hanc vnionem, sicut splendor solem. Tertio, ratio huius ordinis sumi potest ex fine gratiæ: ordinatur enim ad bene agendum. Actiones autem sunt suppositurum & indiuiduorum. Vnde actio, & per consequens gratia ad ipsam ordinās præsupponit hypostasim operantem. Hypostasim autem nõ præsupponitur in humana natura ante vnionem, vt ex supra dictis patet. * Et ideo gratia vnionis secundum intellectum præcedit gratiā habitualement.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Aug. ¶ ibi gratiam nominat gratiam Dei voluntatem, gratis beneficia largientē. Et propter hoc, eadem gratia dicit hominē quæcūque fieri Christianum, quia gratia factus est homo Christus: quia vtrumque gratuita Dei voluntate absque meritis factum est.

AD SECVDVM dicendum, quòd sicut dispositio in via generationis præcedit perfectionem, ad quam disponit in his, quæ successiuē p-

F sciuntur, ita naturaliter perfectionem sequitur, quam aliquis iam consecutus est: sicut calor qui fuit dispositio ad formam ignis, est effectus profluens a forma ignis iam præexistentis. Humana autem natura in Christo vnita est personæ Verbi a principio, absq; successione. Vnde gratia habitualis non intelligitur vt præcedēs vnionē, sed vt consequens eam, sicut quædam proprietas naturalis. Vnde & Aug. dicit in Enchir. * quod gratia est quodammodo Christo homini naturalis.

G **AD TERTIVM** dicendum, quòd commune est prius proprio, si vtrumque sit vnus generis: sed in his, quæ sunt diuersorum generū, nihil prohibet propriū esse prius communi. Gratia autem vnionis non est in genere gratiæ habitualis: sed est supra omne genus, sicut & ipsa diuina persona. Vnde hoc propriū nihil prohibet esse prius communi: quia non se habet per additionem ad commune, sed potius est principium & origo eius, quòd est commune.

QVAESTIO VIII.

De Gratia Christi, secundum quòd est caput Ecclesie, in octo articulos diuisa.

D **E** INDE considerandum est de gratia Christi, secundum quòd est caput Ecclesie.

ET circa hoc quaeruntur octo.

¶ Primò, Vtrum Christus sit caput Ecclesie.

¶ Secundò, Vtrum sit caput hominum, quantum ad corpora: uel solum quantum ad animas.

¶ Tertio, Vtrum sit caput omnium hominum.

¶ Quarto, vtrum sit caput angelorū.

¶ Quinto, Vtrum gratia Christi, secundum quam est caput Ecclesie, sit eadem cum gratia habituali eius, secundum quòd est quidā homo singularis.

¶ Sexto, Vtrum esse caput Ecclesie, sit proprium Christo.

¶ Septimo, Vtrum diabolus sit caput omnium malorum.

¶ Octauum, Vtrum Antichristus etiam possit dici caput omnium malorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus sit caput Ecclesie.

A **D** PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd Christo secū dum quod est homo, non competat

ra, infinita est, supra omne genus est, esse Verbi est, esse personale est: pro eo vero, quòd addit, ipsa vnio super re, in qua est vnio, temporale quòd est, causatum a tota Trinitate secundum re, & per appropriationem a Filio, gratia concessum humanæ naturæ est.

¶ De quo quid sit superius declaratum est, balbutiendo tamen. Consona igitur sunt omnia Auctoris dicta de vnione seu vnionis gratia, sanè intellecta.

¶ Super Quæstionē 8. Articuli primū.

T itulus primi articuli clarus est. In corpore articuli primi responderet Auctor directe quæsto vnica conclusionem. Secundo declarat terminū vni conclusionis. Est igitur conclusio responsiva, Christus caput Ecclesie dicitur em similitudinē humani capitis. Probatur, sicut tota Ecclesia dicitur vnū corpus ad Rom. 12. secundum similitudinē corporis humani, ita consequens est, quod Christus dicitur caput Ecclesie secundum similitudinē humani capitis.

¶ Vbi nota, quod esse caput nõ dicitur de Christo proprie, sed metaphoricè: sicut etiam esse vnū corpus dicitur metaphoricè de Ecclesia, & propterea non multa opus est discussione in re hac. Terminus autem in conclusione positus, qui declaratur in litera, est ly secundum similitudinē ad humanū caput: declaratur siquidem, quòd similitudo ista attenditur ad tria, scilicet ordinem, perfectionem, & virtutem.

¶ Vbi scito primò, quod in corpore humano non considerat ordo, non originis, sed situs: & ideo in litera dicitur quod caput est primū membrū, incipiendo a superiori, proculdubio em situm, quamuis etiā possit intelligi de superiori em naturalis distinctionis positionis anima-

¶ Q. 3. artic. 10. & q. 6. artic. 6.

¶ Q. 4. artic.

Loco citato in argum.

L. r. de T. n. c. 12. te m. d. 3.

Infr. q. d. artic. 1. cor. q. 49. artic. 1. cor. q. 49. artic. 1. cor. q. 49. artic. 1. cor. q. 49. artic. 1. cor. q. 49.

tie infuso non simpliciter creatio est, sed mutatio quaedam anima in ordine gratuitorum ad caelestem patriam, & ad huiusmodi mutationes extendit se anima Christi, ut instrumentum coniunctum verbi, non vi leui negandum gratiam a iungi instrumentaliter ab actione humanitatis Christi: sed dicendum, quod effectus iste, qui est animam gratificari, ex illa parte qua interuenit, quodammodo creatio, est immediate a Deo: sed ex illa parte, qua interuenit anima mutatio secundum obedientialem potentiam ad caeleste beatitudinem, est a Deo mediante humanitate Christi instrumentaliter. Hoc enim non est creaturae communicari potentiam creandi instrumentaliter, sed immutandi instrumentaliter, ad restauranda omnia, quae in caelis, & in terris sunt.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus sit caput hominum, quantum ad corpora, vel solum quantum ad animas.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod Christus non sit caput hominum, quo ad corpora. Christus enim dicitur caput ecclesiae, in quantum influit spiritualem sensum, & motum gratiae in ecclesiam: sed huius spiritualis sensus, & motus capax non est corpus, ergo Christus non est caput hominum secundum corpora.

¶ 1. Præter. Secundum corpora communicamus cum brutis. Si ergo Christus esset caput hominum quantum ad corpora, sequeretur quod et a esset caput brutorum animalium, quod est inconueniens.

¶ 2. Præter. Christus corpus suum ab alijs hominibus traxit, ut patet Mat. i. & Luc. 3. sed caput est primum inter cetera membra, ut dictum est. Ergo Christus non est caput ecclesiae quantum ad corpora.

SED CONTRA est, quod dicitur Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae.

RESPON. Dicendum, quod corpus humanum habet naturalem ordinem ad animam rationalem, quae est propria forma eius, & motor. Et in quantum quidem est forma eius, recipit ab anima vitam, & ceteras proprietates conuenientes humano corpori secundum suam speciem: in quantum vero anima est motor corporis, corpus instrumentaliter seruit aique. Sic ergo dicitur

¶ Vbi nota quod quia duo continentur in conclusione, scilicet quod corpus Christi influit, & quod corpora aliorum recipiant influxum a corpore Christi, ideo duo principia assumpta sunt in litera, alterum commune corpori Christi, & aliorum hominum corporibus de duplici naturali ordine inter corpus, & animam, ex quo habetur communicatio mutua, qua non solum corpus accipit ab anima, sed anima accipit a corpore ministrante sibi: & hinc habes consequenter, quod corpus Christi non est alienum a viribus suae animae; & quod corpora aliorum non ex-

cluduntur a donis suarum animarum. Alterum principium proprium est corpori Christi, continens duo, scilicet quod humanitas Christi habet vim influendi ex coniunctione personali ad Deum, & quod Christi coniunctum est verbo mediante anima. Ex his si quidem simul iunctis habes, quod corpus Christi mediante anima, habet vim influxuam ex verbo, sicut habet mediante anima coniunctionem ad illud, ut sic & ex parte influentis, anima Christi principaliter, & corpus secundario inuenitur, & similiter ex parte recipientium influxum, anima hominum principaliter, & corpora secundario inueniuntur, & utrobique eadem sit ratio, scilicet propter naturalem ordinem corporis ad animam. Declaratur deinde, quod corpus secundario recipiat influxum, dupliciter uerificari, scilicet per modum ministerii, uel per modum deriuationis. Nam quando in praesenti vita anima iustificatur, mouet membra corporis ad assequendam, conseruandam, tuendam, auigendamque animae iustitiam, & sic corpus nostrum secundario, ut minister animae mouetur a iustificante anima. Quando vero in resurrectione anima gloriosa iuncta erit corpori, ex gloria anima deriuabitur gloria in corpus, & sic a glorificante in mortali diuinaque vita animam glorificabitur secundario corpus, redundante gloria atque in corpus.

¶ AD PRIMUM ergo dicendum, quod sensus spiritualis gratiae non peruenit quidem ad corpus primo, & principaliter: sed secundario & instrumentaliter, ut dictum est.

AD SECUNDVM dicendum, quod corpus animalis bruti nullam habitudinem habet ad animam rationalem, sicut habet corpus humanum; & ideo non est simile.

AD TERTIVM dicendum, quod licet Christus traxerit materiam corporis ab alijs hominibus: vitam tamen immortalem corporis omnes homines trahunt ab ipso, secundum illud i. ad Cor. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabuntur.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus sit caput omnium hominum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod Christus non sit caput omnium hominum: caput enim non habet relationem, nisi ad

modum habendi membra simul vel successive, declarat modum, quo corpus Christi mysticum habet membra scilicet non solum in actu, sed in potentia. Et potentia quidem in proposito dupliciter inuenitur, quae scilicet quandoque reducitur, & quae nunquam reducitur ad actum. Actus uero tripliciter: uel secundum fidem, uel secundum charitatem uiae, uel secundum fructum patriae.

¶ Vbi nota primo, quod non distinguitur potentia in potentiam reducibilem, uel non reducibilem ad actum: sed in potentiam, quae de facto quandoque reducitur ad actum, & in potentiam, quae de facto nunquam reducitur ad actum, quamuis reducibilis fuerit ad actum, alioquin non fuisset in potentia.

¶ Nota secundo, quod licet fides, uel in responsione ad secundum

3. di. 13. q. 2. 2r. 1. q. 3. Et nec. q. 29. ar. 4. ad 1. Et o. 1160. ca. 3.

¶ Super quaestione 8. Articulum secundum.

In titu. 2. articu. aduerte, quod ly, quo ad corpora, non solum refertur ad corpora sanctorum hominum, sed etiam ad corpus ipsius Christi, ut clare patet ex argumento tertio in litera, quod impugnat, corpus Christi non posse esse caput aliorum, quia simpliciter est ex alio, & ex conclusione responsiua in corpore articuli. An Christus etiam secundum corpus sit caput aliorum hominum: etiam quo ad corpora.

¶ In corpore articuli unica est conclusio responsiua quaestio affirmatiue. Tota humanitas Christi secundum. i. animam & corpus, influit in homines, & quantum ad animam principaliter, & quantum ad corpus secundario. Haec conclusio primo probatur deinde declaratur uelima eius particula. Probatur sic. Humanitas Christi habet vim influendi, in quantum est coniuncta Dei verbo, cui corpus unitur per animam, & corpus humanum habet naturalem ordinem ad animam in dupliciter, sicut materia ad formam, & uel instrumentum ad principalem motorem, ergo tota humanitas Christi, &c.

¶ Vbi nota quod quia duo continentur in conclusione, scilicet quod corpus Christi influit, & quod corpora aliorum recipiant influxum a corpore Christi, ideo duo principia assumpta sunt in litera, alterum commune corpori Christi, & aliorum hominum corporibus de duplici naturali ordine inter corpus, & animam, ex quo habetur communicatio mutua, qua non solum corpus accipit ab anima, sed anima accipit a corpore ministrante sibi: & hinc habes consequenter, quod corpus Christi non est alienum a viribus suae animae; & quod corpora aliorum non ex-

¶ Super Quaestione 8. Articulum tertium.

Titulus clarus est. In corpore articuli duo sunt. Primo declarat modum quo corpus Christi mysticum habet membra. Secundo, respondetur quaestio. Ex differentia autem inter corpus naturale, & mysticum, quoad

q. 4. m.

In corp.

infra q. 1. ar. 6. 1. q. 1. ad 1. Et o. art. 1. q. 3.